

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

13. An si Superior sine causa secum dispensaret, esset licitus usus talis dispensationis, ut de subdito superius diximus? Ex p. 8. tr. 3. res. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

RESOL. XII.

Sup. hęc prima dicitur huius tituli supra in Ref. 9. §. 1. cursum postmedium, & illi vti, & in Ref. 10. §. vlt. post medium, vers. licet postea, & lege etiã doctrinam Ref. 2. not. seqq. & infra ex Ref. 5. §. 2. supra in tr. 1. Ref. 27. §. Con esta Opinon. Sup. hoc legillatore supra in Ref. 8. §. Ex his inferur, & infra carẽ in Ref. seq.

An veniens dispensatione à Superiore facta sine causa peccent.
Et an peccet grauius. Legillator iniusta dispensatione secum vtendo, quam subditus?
Et an Legillator in tali casu peccet duplici titulo, vno eam non reuocando, dum potest: altero ea vtendo?
 Ex part. 8. tr. 3. Ref. 9.

§. I. Peccare saltem venialiter, docet Amicus *rom. 5. disp. 6. sect. 7. n. 109.* Quoniam licet talis non peccet contra legem humanam, quæ per dispensationem etiam iniustam tollitur, peccat tamen contra legem naturalem, quæ dicitur, non debere partem absq; legitima causa à toto discordare. Ceterum notant huius nostræ sententiæ authores, tale peccatum in subdito non excedere malitiam culpæ venialis. Conueniunt tamen grauius peccare legillatorem, iniusta dispensatione secum vtendo, quam subditum: tum quia legillator peccat duplici titulo, vno eam non reuocando, dum potest; altero ea vtendo: subditus verò vno tantum titulo ea contra legem naturalem vtendo. Tum quia grauius est, & rationi difformius, vt caput, quod reliqua membra sua virtute, & exemplo regere, & ad bonum publicum per legis obseruantiam promouere, & animare debet, ab eis discordet, quam vt vnum priuatum membrum ab alio. Ita ille, cui adde Sanchez *lib. 8. disp. 18. n. 12. Salas de legib. disp. 20. sect. 6. n. 52. Syluium in part. 2. q. 97. art. 4. & alios.*

2. Sed mihi magis placet contraria sententia quam tuctur Gordon. *in sum. lib. 2. quest. 13. cap. 5. n. 4. Pontius lib. 8. cap. 14. num. 5. Suarez de leg. lib. 6. cap. 19. n. 14. Vasquez disput. 178. cap. 4.* Et ratio est, quia non peccat contra legem positiuam, quæ iam non est, neque etiam contra naturalem, quia dispensator non tenetur ex iure naturæ se aliis conformare; habet enim causam legitimam exemptionis, scilicet dispensationem validam, etiam si illicitè obtentam. In quo est valde diuersa ratio subditi, & superioris. Superior namque vtens dispensatione sibi sine causa in lege concessa peccat, quia tenetur dispensationem reuocare, & potest: at subdito non incumbit tale onus. Neque etiam esse potest peccatum, quia cooperatur dispensationi iniquè à superiore concessæ, quia solum cooperatur, cum petita iam, & concessa vtitur illa, qui vsus non videtur specialiter esse prohibitus.

RESOL. XIII.

An si Superior sine causa secum dispensaret esset licitus vsus talis dispensationis, vt de subdito superioris diximus? Ex part. 8. tr. 3. Ref. 10.

Superius in Resolutionibus postis in annot. Ref. p. ceteris, & in ipsame Ref. Sup. hoc in Ref. p. ceteris ad lin. 9. & supra in Ref. 8. §. Ex his inferur.

§. I. Respondet negatiuè Granad. *in part. 2. con. rrauers. 7. r. 3. part. 2. disp. 17. sect. 3. n. 28.* & ita asserit, quod si sine causa superior secum dispensauisset in lege, non posset licitè vti illa; quia semper manet obligatus, saltem ex vi iuris naturalis ad seruandam legem, ita vt caput concordet cum membris, quæ adhuc tali lege obligabantur; si verò dispensasset cum subdito, posse istum licitè, vti dispensatione, quia iam verè exemptus est à lege pro tempore, quò durat dispensatio, & nec est in eius potestate reuocare dispensationem, nec ad ipsum spectat obligatio concordandi cum ceteris subditis legem obseruantibus, nisi fortè per accidens, quando inde

ocurrerit scandalum, aut aliud damnum, quod subditus vitare teneretur. Ita Granad. cui adde Vasquez *disp. 178. c. 4. Salas de legib. disp. 20. sect. 5. num. 60. & Stat. lib. 9. cap. 19.*

2. Putant igitur hi Doctores hanc legillatoris dispensationem esse inutilem, & nullam, tum quia tenetur iure naturali, quoties causa non excusat, seruare suam legem. De hoc autem iure dispensandi potestate caret; tum quia hæc naturalis lex, est huic legillatori lex superioris: de lege autem superioris non potest, vti supra dixi, inferiori dispensare sine causa; ergo sic dispensans, dispensaret de lege non sua: quod sine causa irritum esset.

3. His tamen non obstantibus, contrariam sententiam tenet Amicus *rom. 5. disp. 6. sect. 7. n. 109.* cum Calet. *in part. 2. quest. 96. artic. 5.* Probat hanc suam sententiam; nam aliqui deteriores conditionis foret Princeps, quam ipsi subditi. *Secundò*, quoniam, vt ipsemet Suar. concedit, si lex sit de irritando aliquo contractu, vel inhabilitanda persona, tales effectus non incurrantur à Principe iniuste secum dispensato. Velut si Pontifex sine causa secum dispensaret in matrimonio, & in gradu iure humano prohibito, tale matrimonium à Pontifice contractum esset ratum, & validum etiam si contra legem naturalem peccaret, non conformando se vt caput reliquo corpori. *Tertiò*, quoniam eodem modo ab obligatione legis fit immunis Princeps sine causa dispensatus, ac ipse subditus: ergo si valida est dispensatio subditi sine causa data, valida etiam erit dispensatio Principis sine causa secum facta. Consequentiã patet: nam validitas dispensationis rectè colligitur ex liberatione à lege: quemadmodum è contra, inualiditas dispensationis colligitur ex non liberatione à lege. Antecedens probatur: nam non idè subditus sine causa dispensatus liberatur à lege, quia illam non seruando, culpam & reatum poenæ non incurrat, cum hæc incurrat vi legis naturalis, quæ per sublationem humanæ non tollitur: sed quia non incurrit proprios effectus legis humanæ, qui sunt obligare ad determinatam poenam, irritare actus, inhabilitare personas, & huiusmodi. Atqui hæc eodem modo non incurrantur à Principe sine causa secum dispensato, atque ab ipso subdito: ergo eodem modo Princeps, ac subditus sine causa dispensatus est immunis à lege; Vt si Princeps sine causa secum dispensaret in solemnitate testamenti, vel Papa in matrimonio, eodem modo in vtroque Principe actus esset ratur, & validus, atque in subdito sine causa dispensato.

4. Confirmatur; quia nullus assignari potest effectus legis humanæ, quem incurrat Princeps sine causa secum dispensatus, & non incurrat subditus etiam sine causa dispensatus: igitur non minus valida dispensatio Principis cum se ipso, quam cum subdito sine causa facta. Antecedens probatur: nam effectus legis humanæ, est violatio iuris humani, si ea non seruetur, in obedientia, incurfus taxatæ personæ, irritatio actus, inhabilitatio personæ: nullum autem ex his effectibus incurrit Princeps sine causa secum dispensatus, sed effectus dumtaxat legis naturalis, qui sunt culpa, & reatus poenæ in communi, si violetur: ergo.

5. Ad fundamentum Suarez, concedo Principem ad propriam legem seruandam non obligari immediatè à sua voluntate, sed à legē naturali, & rationis dictamine, cui per iniustam dispensationem non derogatur: nego tamen hinc sequi, non posse validè secum sine causa dispensare, vti potest cum subditis, ob rationes supra assignatas: sed ad summum hinc tantum sequi, Principem, siue in propria lege secum dispenset, siue non dispenset, eam non seruando, nunquam eos effectus incurtere, qui pendet ex pura lege

lege humana, & voluntate ipsius legislatoris cuiusmodi sunt certa poena, actus irritatio, inhabilitas personarum, &c. quod probabile, quamquam hæc ipsa non obseruatio propriæ legis secum inuoluit implicitam saltem dispensationem. Hucusque Pater Amicus, cui ego addo Gordonium in *summa lib. 2. q. 1. c. 5. n. 3.* cuius verba hic non grauabor apponere; sic enim ait: Sanè obligatio Principis per legem propriam in radice quidem sua, naturali rationi consona est: ægè tamen euinci potest hæc obligationem esse merè naturalem, & propriè sic obligare: nam vt commemorauit *q. 9. num. 31.* non obtemperare legi ciuili, cum subditus eam transgreditur, est contra rectam rationem naturalem; non tamen licet inferre hanc transgressionem esse propriè contra legem naturæ: lex enim humana ibi se habet, vt causa proxima, & secunda; ita vt si non poneretur, non sequeretur effectus & culpa. Ita ergo in præsentia æquitas naturali consonum est, vt Princeps sine causa non discordeat a lege sua: si tamen aliter faciat, transgressio est legis humanæ positivæ; planè in subdito operante contra legem sui superioris; nec iustum aliquid inter hos discrimen profertur, quod etiam modo notauit *quæst. 6. n. 4.* legem quidem naturalem concurrere cum omni obligatione, & iusta lege: sed hoc tantum est generali quadam ratione attingere illarum legum effectus, & mediare: manet ergo, legislatorem secum valide quidem dispensare sine causa; tamen male, *q. 9. num. 49.* vt cum dispensat male cum subdito. Ita Gordonus. Et ideo ego huic sententiæ libenter adhaereo.

RESOL. XIV.

Quam sint cause iusta ad dispensandum? Ex part. 8. tract. 3. Resol. 7.

§. 1. Respondeo, quòd causa, quæ dispensationem licitam reddit, duplex est.

Altera intrinseca, quæ fundatur in aliqua oppositione ad ipsam obseruantiam legis, reddens illam aut difficilem & onerosam, aut moraliter impossibilem, vt debitas corporis redditus ieiunij obseruantiam graue & difficilem; abstinencia à carnibus die Venæris, aut Sabbati in eo qui alios cibos ad comedendum non habet, redditur moraliter impossibilis. Vnde iuxta priorem modum lex dicitur negatiuè cessare, quoniam etsi possit eius non obseruantia hominem excolare, ipsius tamen obseruantia non redditur iniqua, cum adhuc licite possit, ac sæpè debeat seruari, donec accedat superioris dispensatio. Iuxta posteriorem modum dicitur lex cessare contrariè, quia nimirum eius obseruantia redditur illicita, & contraria fini atque intentioni legis, ad cuius obligationem tollendam non est opus superioris dispensatione, sed sufficit episcopi & interpretatio.

2. Altera causa, quæ dispensationem licitam reddit, est extrinseca, desumiturque ex variis circumstantiis, tum personarum, cum qua dispensatur, velut ex eius necessitate, vtilitate, virtute, nobilitate: vnde *Trid. sess. 25. cap. 18. de reform.* monet, in dispensationibus concedendis personarum delectum habendum esse: tum personarum dispensantis, ad ostendam videlicet suam erga subditos clementiam, & liberalitatem: tum Reipublicæ, cuiusque diuini, in cuius incrementum & promotionem omnis dispensatio reducere debet.

3. Porro quævis causa ex enumeratis sufficiens est, ad licitam & iustam reddendam dispensationem, quoniam & aliquando debitam. Quæcirca duplex distinguitur in iure dispensatio: altera debita, altera gratuita, seu gratiosa, vt constat ex *c. quanto à nobis Tom. 111.*

2. q. 4. vbi debita; & ex *c. didici 1. q. 7. c. Apostolica, de Clerico excom. c. licet, de electione in 6.* vbi dispensatio appellatur gratia. Cæterum dispensatio potest esse debita, vel ex præcepto, si ad eam concedendam ius, aut superior præceptiuis verbis vitatur, seu si solum vitatur verbis permissiuis; vel ex iustitia, si illa necessaria censetur ad publicum bonum Reipublicæ, aut priuatam vtilitatem spiritualem subditi petentis; vel ex misericordia, & charitate, quæ in graui periculo damni spiritualis, aut temporalis obligat superiorem ad dispensandum. Gratiosa est, quæ etsi aliquam iustam causam habeat, non tamen superiorem cogit ad eam concedendam; cum nimirum illa non censetur necessaria ad aliquod notabile damnum spirituale, aut temporale subditi vitandum. Et hæc omnia docet Amicus *tom. 5. disp. 6. sect. 6. n. 78. & 79.* cui adde Granado in *part. 2. controvers. 7. tr. 3. sect. 3. n. 23.* & Salas de *legibus, disp. 20. sect. 8. n. 75.*

SECTIO XV.

An quando intercedit iusta causa, tenetur Superior ad dispensandum?

Et etiam queritur, quando dispensatio est debita, & quando est gratia.

Et explanatur, quod in quatuor casibus dispensatio est debita, extra quos non erit debita, sed gratia.

Et inferitur, quod tenetur Episcopus dispensare cum Clerico, ne resideat ratione studij, & in denunciationibus matrimonij, & interstitijs, & alijs similibus. Ex part. 8. tr. 3. Ref. 27.

§. 1. Affirmatiuè respondet Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* & alij, quos citat Sanchez de *matr. l. 3. disp. 10. n. 2.* quia potestas dispensandi commissa est Prælati in bonum Reipublicæ, & subditorum: ergo si causa iusta adesset exercendi hanc potestatem, videtur Prælati teneri illam exercere; aliàs contra debitum sui muneris faceret. Ita Suarez de *legibus, lib. 6. c. 18. n. 20.* Salas *disp. 20. sect. 7. n. 70.* Sanchez de *matr. lib. 3. disp. 10. n. 6.* Sancius in *select. disp. 43. n. 8.* Sed respondeo non semper existente iusta causa, dispensationem esse debitam, sed quandoque esse gratiam.

2. Sed si queratur quando dispensatio est debita, & quando gratia? Respondetur in quatuor casibus esse debitam, extra quos non erit debita, sed gratia. Primo, quando ius disponit, ac præcipit, vt existente tali causa concedatur dispensatio, seu debeat Prælati dispensare, tunc enim erit debita dispensatio, vt in *d. can. Domino sancto*, vbi id norant gloss. & Tutercem. Quando verò ius solum concedit, vt possit dispensari, non est debita dispensatio, vt notant Doctores in *d. de adulterijs*, ex ipso textu. Similiter potest esse debita dispensatio per præceptum ab homine, vt dispensationibus, quas concedit Pontifex, remittens causas Ordinariis, vel discreto Confessorio, mandans, vt dispensent, si preces veritate nitantur, tunc enim, impleta conditione, dispensatio est debita.

3. Secundo, quando est necessaria ad commune bonum, vel vitandum publicum scandalum, vel quid simile. Ita notatur in *can. cum constitueretur, dist. 50.* vbi gloss. & Tutercem. n. 9.

4. Tertio, quando fuerit necessaria ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum graue periculum animæ. Quia Prælati ex officio tenentur prouidere in his casibus saluti subditi.

5. Quarto, si subditus grauius ea dispensatione indiget ad vitandum aliquod graue damnum in persona, vel alijs rebus temporalibus, & sine dispensatio potest

Sup. hoc in Ref. seq. lege §. sed & seq.

Sup. hoc supra in tr. 1. Ref. 10. §. Verum. sed lege ibi §. Sed quidquid.

Sup. hoc, & seqq. in hac Ref. in Ref. præterita §. vlt. paulo post in iustit. verò. Cæterum.